

ПОЗА ПРАВОМ

Високо у горах, у Вижницькім повіті, під самою полониною жиє собі бідний гуцул Юра Бодиарюк. Стілько его всего маєтку, що та невеличка хатина, у котрій він жиє зимою, бо вліті пасе вівці на полонинах. Хатина на стромині, перегнила, похилена; коли б не каміння на плоскій криші, то добрий вітер здув би її у яр, як суху галузу. Колись була в него хата внизу, над самим Черемошем, був і садок, і кусень поля; але те все належить тепер Янкелеві,— забрав псявіра за довги, за лихву, судові кошти і т. п. А Юра пішов у верхи, мов мед-відь, і там бездітним вдівцем доживає віку. З тих верхів він уже мало коли сходить униз, хіба що треба єму тютюну або кулеші. Там, під хмарами, він почуває себе сво-бідним і думає зовсім по-старосвітськи, не дбаючи про нікого.

Він, наприклад, зовсім не хоче знати того, що земля вже давно поділена поміж людей, а високі гори з лісами вже не свободні, лише списані на різних картах і паперах та під різними числами заховані у "грундбуху" 1. Юра ще й досі, хоч обережно, бере собі з лісу дрова, щоб у своїй колибі затопити або кулеші зварити, і зовсім не має собі

Поземельна книга.

того за гріх, бо хто ж се насадив ті чудові ліси? Бог один, а не пани! А бог не такий, як люди, бог добрий...

Треба було Юрі вужевки до хати, а чи ж може бути краща вужевка, як з молодії смерічки? От він і пішов у недалекий ліс православного релігійного фонду, і зрубав гарну смерічку, як свою. Але не вспів її дома ще й гаразд обчімхати, як надійшов побережник і наполохав его словами:

— Так се ти, Юро, крадеш смереки? Заплатиш, небоже, і посидиш собі. Я вже тебе підглядив.

Забрав смерічку і пішов. Юра подивився за ним мовчки, сів собі на порозі і закупив люльку. А коли прийшла ніч, пішов знову у ліс, зрубав другу смерічку, припик на огні, зробив вужевку, сховав і поклався спати.

Тепер він мав уже якийсь час спокій, але не мала спокою дирекція релігійного фонду. Вона заскаржила Юру Боднарюка до суду. Мусив Юра ходити аж до Вижниці. Засудили його на одну корону і 32 сотики кари за шкоду, а за те, що рушив богом насаджену смерічку, посидів дві доби в арешті. Арешт він зараз відбув, але грошей не заплатив, бо не мав. З тим і пішов собі у гори, на свій самотній верх.

Цілу зиму сидів там у своїй хатині, не дбаючи не лише про дирекцію фонду, але і про цілий світ. Кілька разів приходив до него возний з міста, щось записував, щось хотів забрати, але не забрав нічого, бо не було що. Екзекутор відходив, а Юра купив далі люльку на короткім цибусі спокійно, як звичайно, та дивився із свого верха, як орел, на густі ліси довкола.

Тим часом дирекція фонду не спала. Вона казала заїнта-булювати кару за смерічку і кошти екзекуції на хатині Юри Боднарюка. Він про се й не знав, та врешті що се йому шкодило? Єго хатина не стала через те нижча, а кулеша смакувала єму, як давно, коли тільки мав її.

Не минула ще й зима, а вже кошти зросли на 67 к[орон] 38 сотих. Дирекція фонду напосілася видобути сі гроші від Юри, тому скарбова прокураторія вела далі процес, не дбаючи, подібно як і Юра, про цілий світ, тільки себе не забувала. Покликали Юру знов до Вижниці.

— Дай гроші!

— Не маю.

— Заплати кару за смерічку, а ми тобі кошти опустимо.

— Звідки взяти?

Не дав Юра ані сотика і пішов собі знову на свій самітний верх.

З весною прийшли до него з міста гості: ціла комісія вилізла на его верх, прийшла на его подвір'я, оглядала хатину, писала, цінила, що она варта,— і "потеклася" знову до Вижниці. Кошти зросли страшенно. Дирекція скарбу подала хатину Юри на ліцитацію. Пани посписували цілі купи паперу. У часописах надрукували едикти в різних мовах з заохотою до людей, щоби купували хатину Юри. До першої ліцитації не прийшов ніхто, до другої також ніхто. Не було купців на самотню гнилу хатину у верхах; для нікого не мала вона ціни, тільки для Юри. По тих даремних заходах наказ екзекуції зложено поки що до актів.

Тим часом Юра Боднарюк пас чужі вівці ген високо під хмарами на полонинах. А то часом хмари стелилися й нижче від него, і він ходив собі по зеленій траві і полонинських квітках, немов відділений від землі непрохідними сивими мурами. Кутив спокійно свою люльку і дивився задумчиво на далекі сині верхи гір, що стриміли у небо.

Восени нагадали собі знову пани, що живе на білім світі гуцул Юра Боднарюк і що він винен дирекції фонду смерічку і все те, що за смерічку виросло. В суді ціле поступовання з Юрою "зреасумовано". Сказали ему, що через его недбалість і впертість дирекція фонду має вже втрати коштів на 276 корон. Юра слухав того, як казки, дивувався трохи, але нарешті відповів спокійно:

— Звідки взяти? — І з тим пішов собі знову на свій верх зимувати, байдужний на всі екзекуції, реасумовання, ліцитації і інтабуляції, комісії, едикти — і як там ще всіяко звучать ті красні слова. Нехай собі дирекція фонду тратить скільки хоче,— має з чого; а він, Юра Боднарюк, бідний гуцул, рад, що ходить по світі та о хліб не просить.

Нема на Юру Боднарюка права. Ті, що писали закони, не знали про
гуцула на самітнім верху між лісами. Він стоїть поза правом.

1908